

Maktubm γεν Εβρεge

Kupm μετn taar taadjeki doobm γεν dooy maktubm γεν Εβρεge

Maktubm γεν *Εβρεge se debm ken raanjin se, k'taad te ron eyo do jee ken k'raandn maktubm se kic bo k'jeelde eyo. Debm ken raano maktubm ara se, naan jeel ok Kitapm γεν Raa dooko ute jeege do dakin se jiga. Jee al-Masigen naan raandn maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen gotn ese se, jaay nakgen on lee aan dode ki se teddn maakde tuju do kaal maakdn metn-jiki se kic bo baa urlga. Do jee metinge se, jenoga resn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je aden kdn kaay kaama. Ute doobm al-Masi ken Raa oino se ol jikilimge taarde baa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa do naan se Raa mala mala. Do naan baado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy ken naan ooy se aan goo jikilimgen lee ooy se, kusin ken ok togo do jeege tu se, togin se naan tedinga tedga goto (kon 2.14). Ute bee ken al-Masi ted se bo, jee took aal maakde don ki se 'kon baa ceesn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook baaga bini aanga gotn Raa ki do naan bo Raa ondinga tedga magal debm tedn serke Raa ki gen jee ken took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan goo magal gen jee tedn serke Raa ki do dakin se eyo taa naan se ting gen daayum. Maakn Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee tol mooso taa Raa aden tol kusinde. Num gan al-Masi se ed ron serke taa kusin jeege je-kalan sum do gen sorakina. Taa naan se bo borse jee al-Masige se ingga do doob ken kiji do naade se 'kon terl ute metde ey sum. Bin bo kaal maakn gen jee do

dəkiŋ se taaddesin̄ taa aden̄ tɛdn̄ saada (kon̄ 11-12). Saadn̄ ken̄ naan̄ taadden̄ ese bo ken̄ edden̄ kaay kaama maakŋ nakge tun̄ ɔŋ ken̄ aan̄ dode ki ute nakŋ naam ken̄ borse aan̄ dode ki se kici.

**Raa taadjeki* ute taar Gooniŋa

¹ Do dəkiŋ se, Raa lee taado bugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se met dɛna ɔ ute doobm jeege dɛna. ² Gaŋ borse se maakŋ biige tun̄ kaam mɔɔtn̄ ara se, naan̄ taadjekiga ute doobm Gooniŋa ɔ Gooniŋ se bo, naan̄ bɛer ɔndiŋo ɔ ediŋga nakge paac kaam jiŋa. ɔ ute doobm Gooniŋ se bo naan̄ aalo nakgen̄ ba se paac kici. ³ Goon̄ ese se bo ken̄ taad *nookŋ Raa ken̄ wɔɔr gɔtɔ keley ɔ naan̄ se tec Raa mala mala. Ute taar naan̄ ken̄ ɔk tɔɔɔ se bo, nakgen̄ ba se paac naan̄ tɛdde utu tinḡ gɔtde ki. Ken̄ naan̄ jaay tuḡ *kusiŋ jikilinge aas sum se, naan̄ ook ba inj̄ maakŋ raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

Isa se naan̄ magal cir *kɔdn̄ Raage

⁴ Gooniŋ se, Raa ɔndiŋga raan̄ do kɔdn̄ Raage tu ɔ bin̄ bo ro ken̄ Raa edin̄ se, cir gen̄ kɔdn̄ Raage. ⁵ Taa bii kalaŋ tap bo Raa taad te kɔdn̄ ken̄ gam eyo, ken̄ aŋ deekŋ ɔ:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn̄ naan̄ jeege tu paac maam bo m'Bubi.*

Ter daala kɔdn̄ Raa ken̄ gam tap bo Raa taadin̄ te eyo, ken̄ aŋ deekŋ ɔ:

Maam se m'tɛdn̄ Bubi ɔ naai le am 'tɛdn̄ goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad ken̄ naan̄ ɔlo Goon̄ paragiŋ‡ do duni ki se, naan̄ deek ɔ:

ɔŋ kɔdumge paac keregŋ naaniŋ ki.§

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 ɔ 1Krk 17.13. ‡ 1:6 Isa se naan̄ goon̄ paragiŋ kalaŋ lak, gɔɔsiŋ gɔtɔ. § 1:6 Aak Dt 32.43 ɔ KKR 97.7.

⁷ Gen kōdīnge se Raa taad ḳ:

Naade se jee tēdn naabumge,

naade se tec aan gōḳ kuulu ḳ aan gōḳ rōḳḳ poodo.*

⁸ Num gen Goonīn ki se, Raa taadīn ḳ:

Gaar naai Raa se tīng gen daayum,

ḳ jeeige se ʅ, naai tōḳḳde ute ḳoobm daan ki.

⁹ Naai ʅ 'je nakḳ ute ḳoobīn

ḳ nakḳ *kusīn se naai ḳḳ undīn naatn.

Taa naan se ḳo Bubi Raa, naan ḳyiga uubu doi ki gen
maak-raapo ken taad ḳ

naai se gaarge ḳ maakḳ parige tu se naai ḳo magal cirde.†

¹⁰ Ter Raa deekiḳ daala ḳ:

Keḳe ḳo naai, Melje, do kupm met ki se naai aalo do naanḳ
ḳ maakḳ raa ʅ naai tēdīno te jii.

¹¹ Nakgen se paac utu 'tuju, gan naai se tīng gen daayum.

Deere, maakḳ raa ute do naanḳ se utu 'kooy koono aan gōḳ kala.

¹² ḳo naai utu aden tudn aan gōḳ kala

ḳ utu aden pelekḳ aan gōḳ ken k'lee k'pelekḳ kalge se.

Num naai ʅ 'terl roi eyo ḳ daayum daayum naai ing gōti
ki.‡

¹³ ḳo taa ḳii kalan tap ḳo Raa taad te kōdīn ken gam eyo,
ken an deekḳ ḳ:

'Baado ing do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tēdn naai ḳo kiḳḳ dode
ki.§

¹⁴ Kōdn Raage se tap ḳo naade nanḳe? Naade se jee kaan
naabm Raagen paacḳ j'ōḳ j'aakden eyo, ḳo Raa ḳḳdeno se
taa noogḳ jeegen ken Raa utu aden kaaja.

* 1:7 Aak KKR 104.4. † 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28.

§ 1:13 Aak KKR 110.1.

2

*J'ɔ̃nten kuum kaalki taar *Raa se naaŋ ki*

¹ Taa naaŋ se ɓo, taargen naajege k'booyiŋkiro se, j'ɔ̃kiŋki ɔ̃ŋ cir daala, ey num sɔm j'aki kiigŋ doob ki. ² K'jeelki taar ken *kɔ̃dn Raage taadɔ do dɔkiŋ *Musa ki se, ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac ɔ jeegen jaay baate kuuno taar se lɔ baate kiŋg do ki se, jee bin se do *kusiŋ ken naade tɛd se, Raa dabardenoga ute doobiŋa. ³ Anum naajege se, k'booyiŋkiga taar naaŋ ken aajjeki ɔ taar naaŋ se le cir gen kɔ̃dn Raagen taadɔ Musa ki se. Bin num ken taar se jaay naajege k'j'uum j'aaliŋkiga naaŋ ki num, naajege kic j'aki kɔŋ kaan kɔtn dubar ken se eyo. Metn taar kaajjege se, Meljege Isa ɓo uuno metiŋ taadɔ deete ɔ jee ken booyo taariŋ naaŋ taadɔ se ɓo, taadjeki ɔ taariŋge se, taargen met ki. ⁴ ɔ Raa mala taadga tal ɔ taar ara se taar met ki ute doobm nakŋ kaakŋ jeele ɔ ute nakgen naaŋ tɛdiŋ deel doa, ɔ ute napar nakŋ-kɔɔbgen naaŋ tɛda ɔ bin ɓo naŋa naŋa kic Raa ɛdiŋga *Nirl Salal aan gɔɔ ken naaŋ maakiŋ jen ro ki.

Isa se naaŋ Debm Kaajjege

⁵ Anum duni ken utu aɛe ɓaa jaay ken naaje k'taadn metiŋ ɓɔrse se, 'kɔŋ tɛdn kaam ji *kɔ̃dn Raage eyo. ⁶ Num maakŋ Kitap ki se, nam kalaŋ taadga tal ɔ:

Debkilimi se tap ɓo naaŋ naŋa kaca jaay ɓo ken naai Raa saapm doŋ ki,

goon debkilimi se tap ɓo aas di jaay ɓo naai aakiŋ doŋ ki se?

⁷ *Kaadn* ken naai 'tɛd debkilimi ɔpo baata aas te kɔ̃dn Raa ey se, ɔkɔ sum.

Ter naai ɓo *'nookiŋa ɔ 'magaliŋ aan gɔɔ gaarge.

⁸ *Nakgen paacŋ naai aaldeno* se naai ɔŋiŋsiŋga kaam jiŋa.*

* 2:8 Aak KKR 8.5-7.

Ken Raa jaay eđinga nakge paac kaam jin se, ne dim jaay Raa eđin te kaam jin ey se, gətə. Nabo borse nakge se paac naajege j'aakiŋki ute kaamjege se aan gəw tēd te kaam jin ey bərtə. ⁹ Gaŋ naajege j'aakki Isa se, kaad ken Raa tēdiŋo jaay naaŋ ɔŋ roŋ ɔpo baata aas te kədn Raage ey se, cəkə sum. Taa naaŋ dabaro ɔŋ roŋ ooy se, borse se, Raa nookinga ɔ magalinga aan gəw gaarge. Bin bo ute bε Raa se, naaŋ ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ɔ bəbde ting gətde ki. Bin bo Raa je ano baa ute geninge dena taa 'kənd maakŋ nookiŋ ki. Taa dubar Isa ɔŋo se bo, Raa tēdiŋ naaŋ tēd aas naabiŋ ute doobiŋa. Isa se naaŋ bo debm təw ɔlde gətn kaaj ki.

¹¹ Taa Isan ken debm tugŋ *kusiŋ jeege ute jee ken naaŋ tugde kusiŋdege se, naade paac Bubde Raa kalaŋ ese sum. Taa naaŋ se bo ken Isa danje ɔ naade k'genaange se kic bo, səkəŋ təliŋ eyo. ¹² Taa naaŋ se bo Isa deek Raa ki ɔ:
Maam se m'utu m'taadn taa naai genaamge tu;
ɔ gətn ken jeeige jaay tusnga se, maam m'ai təw daandē
ki.†

¹³ Ter Isa taad daala ɔ:

Maam se m'utu m'kənd maakum doi ki.‡

Ter naaŋ taad daala ɔ:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa eđumo se.§

¹⁴ Bin bo aan gəw gaan jikilimge paac ɔk daa roa ute mooso se, naaŋ kic bo ɔk daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin bo ute kooy Isa se, Iblisn, debm təkŋ mind jeege, naaŋ bo debm ken baano ute yo do jeege tu se, təwŋ naaŋ ɔk se, Isa nanjinsinga tak. ¹⁵ Bin bo jeege ting aan gəw bulge taa naade beer yo ki se, naaŋ aden kəŋ kəwdn dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naaŋ baado gen noogŋ kədn Raage eyo, num naaŋ baado se gen noogŋ metjil *Abraamge. ¹⁷ Taa di

† 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18.

naaṅ tɛd rɔŋ debkilimi tec naajege genaange mala mala, bin bo naaṅ tɛd *magal debm tɛdn serke Raa ki debm bæe do tuj ɔrmiṅ eyo gen tɛdn naabm Raa. Taa naaṅ se bo naaṅ tɛd rɔŋ *serke gen tɔl kusiṅ jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naaṅ dabaroga do ɔŋoga nakɥ naama; taa naaṅ se bo naaṅ aṅ kaasa gen naakɥ jeege nakɥ naama aan dode ki.

3

*Isa se naaṅ cir *Musa*

¹ Genaange, *Raa danŋseno taa aki tɛdn jee naange. Taa naaṅ se bo ɔndki saapse do Isa ki, naaṅ bo debm kaan naabm Raa do debm tɛdn serkɥ magal gen Raa. Naaṅ bo ɔkɣeki taasa ute Raa do do nakge tun se bo, naajege k'j'aalki maakjege do ki do k'taadki naan jeege tu. ² Do Isa se Raa bæer ɔndiṅ gen tɛdn naabiṅa do maakɥ naabiṅ ki se naaṅ tuj te ɔrmiṅ eyo, aan gɔɔ Musa ken tɛdo naaba maakɥ *Bee Raa ki paac jaay tuj te ɔrmiṅ ey se*. ³ Kɛse doobiṅa ken Isa jaay *nookiṅ eem cir gen Musa se tec aan gɔɔ debm kɔbm bæe ken k'nookiṅ cir bæe ken naaṅ do. ⁴ K'jeelki, bæe tak bo ɔk mɛl kɔbiṅ kɔbiṅa, num mɛl kɔbm nakgen ba se paac se, naaṅ Raa. ⁵ Maakɥ Bee Raa ki paac se, Musa tɛdoga naaba tuj te ɔrmiṅ eyo do naaṅ tɛdo naabiṅ se aan gɔɔ debm tɛdn naaba gen taadn jeege tu nakɥ ken Raa utu aden taadn metiṅ naan ki. ⁶ Num gaṅ *al-Masi se, naaṅ Goono, Goon ken tuj te ɔrmiṅ eyo do Bee Raa paac se Raa ɔŋiṅsinga kaam jiṅa. Do naajege se bo aan gɔɔ k'bee naaṅa ken naajege jaay k'beerki eyo do j'ɔndki dojege don ki ute maak-raapo se.

Raa 'kɛdn gɔtn tɔl maaka jeenge tu

⁷ 'Booyki taar ken *Nirl Salal taad maakɥ Kitap ki do:
Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

* 3:2 Aak Nmb 12.7.

kusiñ jaay ooyo do kəf-ɓaar ki se[§]. ¹⁸ Ɗo jeegen ken Raa naam taariñ rofe ki ɔ: naade se kəŋ kənd gət ken maam m'daapiñ gen tɔl maak ki ey se, tap ɓo nange? Naade se ɓo jee ken baate tooko taar Raa ɔ tərliño naaga se. ¹⁹ Bin ɓo k'jeelki, naade se jaay ɔŋ end te gət ken Raa daapiñ gen tɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde don ki.

4

¹ Do dəkɪŋ se, *Raa taad jeege tu ɔ utu adɛ kɛdn gətn ken naaŋ daapiŋga daap gen jamaka se ɔ ɓorse kic gətn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kəndɔ nam ɔnten tɛdn *kusiŋa jaay kəŋ roŋ 'kəɔpm kaam məɔtn jaay 'kəŋ kənd gət ken ese ey se. ² Naajeege kic ɓo k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ jeegen tingo do kəf-ɓaar ki. Naade se booyga taar se, naɓo taar se tɛd te dɪm maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar ken ese se. ³ Naɓo naajegen j'aalkiga maakjeege do labar ken jiga se, j'aki kəŋ kənd gət ken Raa daapiŋga daap gen tɔl maaka se. Ey num jee ken baate kaalo maakde se, Raa taad ɔ:

Ken maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔ:
*jee se kəŋ kənd gət ken maam m'daapiñ gen tɔl maaka se eyo.**

Kese ɓo taar ken Raa taado kaad ken naaŋ aalo do naaŋa ɔ naŋo naabiñ se, ey num ɓii gen jamaka se utu tap. ⁴ Bin num gen ɓii k-cilige tu se maakŋ Kitap ki se gət kaam kalaŋ nam taadga taad ɔ: 'Bii mɛɛ se Raa tɛd naŋ naabiñ paac ɔ: *Bii k-cilige tu se, naaŋ jamakŋ ro ki.*[†] ⁵ Ɗo daala gətn ese se kic taad ɔ: *Jee se kəŋ kənd gət ken maam m'daapiñ gen tɔl maaka se eyo.*[‡] ⁶ Bin ɓo Raa se uunoga doa gen jee metiŋge se ɔk doobo gen kənd gət ken naaŋ daapiŋga daap

§ 3:17 Aak Nmb 14.29, 32. * 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jɛn 2.2.

‡ 4:5 Aak KKR 95.11.

gen jamaka se. Num garj jee ken booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookj taar Raa se, naade se 'kəŋ kənd gət ken ese se eyo. ⁷ Taa naan se bo Raa ɔndga bii kuuy ken naan danjɪn jaaki. Ken Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se terlga terl naaga Raa ki daaniŋ dəkga jaay naan taadɔeno maakj Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mindiŋ num, ɔnten 'tɛdki do-məŋgɔŋ.

⁸ Jɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan ken naade saap ɔ gɔtn jamak ken mala mala num, deere bin se, Raa kəŋ taadn taa bii gen jamakj ken kuuy ey sum. ⁹ Bin bo aan gɔɔ Raa nan naabiŋa ɔ jamakj bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kedn gɔtn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay endga gət ken Raa daapiŋ gen jamaka se, naan se nanja naabiŋa ɔ jamakj aan gɔɔ Raa ken nan naabiŋ jaay jamakj ro ki se kici.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gen kənd maakj gət ken Raa daapiŋga daap gen jamaka se; j'ɔndki kondɔ maakjege tu se, nam ɔnte naajɪn taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kəliŋ 'koocj jaay 'tookj taar gen Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan inj zere ɔ ɔk tɔɔŋ ken ɔs maakj jeege. ɔ naan se aat cir gərɔf-jerle ken taariŋgen di paac taat rana rana se. Naan end maakj nakge tun maakj ro debkilim ki se paac, naan end bini ɔŋ cəŋge, saapa ɔ koa. Nakj maakj saapjege tu ute kengen naaje k'jekɪ se, naan bo jeel nanjɪn tak ɔ lee taadjekɪ metiŋ naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa bo aaldeno ɔ debm jaay Raa ɔŋ aakiŋ ey se, gɔtɔ. Naan Raa ki se nakj ko k'kəyiŋ tap bo gɔtɔ; nakge paac tood tal. ɔ naan Raa ki se bo, nanja nanja kic bo 'baa taadn metn taariŋ taariŋa.

*Isa se *magal debm tɛdn serke Raa ki*

§ 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

¹⁴ Taa naajege se j'okki debm tēdn serkɛ kɛn magal cir jee tēdn serkɛn ba se paac. Naan se ook baaga maakɛn raa ki cēsɛn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se bo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metin jeege tu se, j'okinki tōgo. ¹⁵ Deere, naajege se j'okki debm tēdn serkɛn magal kɛn aas kaakɛn taa-daayjege. Naan se ɔɔoga napar nakɛn naamge paac aan go naajege, naɓo naan se ɔɔ tēd te *kusiɛn eyo. ¹⁶ Bin num j'ɔnten 'beerki, k'baaki goɔn kaag do Raa kɛn debm ajeki kɛɛjɛn dojege tu ɔ ajeki tēdn bɛɛ kaad kɛn naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5

¹ *Magal debm tēdn serke Raa ki tak bo k'beer k'j'ɔɔɔɔn maakɛn jikilimge tu gen tēdn naabm *Raa taa tōnd daapm jeege naaniɛn ki. Naan Raa ɔndiɛn se taa an kēdn nakge *serke ɔ ɔkɔɔn mooso taa *kusiɛn jeege. ² Magal debm tēdn serke Raa ki se, naan kic bo ɔk tōgo eyo aan go jikilimgen ba se paac, taa di jeegeen jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔ tēdn nakgen met ki ey se, naan aden kɛɛjɛn doɔde ki. ³ Aan go naan kic ɔk tōgo ey se, naan 'kēdn serke Raa ki taa kusiɛn jeege sum eyo, num taa kusiɛn naan maliɛn kici. ⁴ Naan se kaliɛn ki sum bo 'kɔɔn kuun roɔn raan gen tēdn magal debm tēdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tēdn serke Raa ki se, Raa mala bo beer ɔɔɔɔna aan go kɛn naan beer ɔɔɔo *Aarun do ɔkɛn se.

⁵ Bin bo *al-Masi kic naan mala bo uun roɔn raan gen tēdn magal debm tēdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa bo beer ɔɔɔɔno ɔ deekiɛn ɔ:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam bo m'Bubi.*

⁶ ɔ goɔn kuuy maakɛn Kitap ki kic Raa taadga taad ɔ:

* 5:5 Aak KKR 2.7.

Naai se debm tēdn serke Raa ki gen yemiṇa aan gəw Melkiseḏek.†

⁷ Ken Isa ingo do naan̄ ki se, naan̄ tōnd meta, eem nōw əw təwəw ute kaa-maane metn Raa ki naan̄ ken je num an̄ kəŋ kaaj̄n maak̄ŋ yo ki. Əw Raa se booyiṅga keemiṇa taa naan̄ se debm took uun taariṇa. ⁸ Isa se naan̄ bo Goon Raa. Ute naan̄ se kic bo naan̄ aakoga dubar əw ute doobm se bo naan̄ deel roṇa gen took̄ŋ kuun taar bubina. ⁹ Əw Raa tēdiṇo naan̄ tēd aasoga naabiṇ paac ute doobiṇa əw naan̄ tēdga debm *kaaj̄n gen daayum gen jeegen paac̄ŋ took uunga taariṇa. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal əw naan̄ se magal debm tēdn serke Raa ki aan gəw Melkiseḏek.

Kaal maakse se əkiṅki təwəw

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ək taarge dēna gen taada, nabo ken j'asen taadn metiṇ se tēdjen əwəw, taa naase se 'tēdkiga jeegen 'booy əkki taara yəkəw eyo. ¹² Ey num do dək̄iṇ tap bo naase k'dooyesenoga dooy nakgen se əw bēeki num, naase kic aki tēdn jee dooy jeege, nabo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jeegen ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum borse kic bo, maam m'aaksen naase se 'jeki bo j'asen kēdn sia, ey num kəsgen deer se, naase əŋ aasiṅki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan̄ goon k'taace; debm bin se 'kəŋ bēer kuun nak̄ŋ ute doobiṇ eyo. ¹⁴ Num gaŋ kəsn deer se gen jee magala. Əw naade se jeel ək nak̄ŋ jiga əw nak̄ŋ ken *kusiṇa, taa nakgen se naade lee tēdiṇ tēda.

6

¹ Bin bo metn taar *al-Masi ken k'dooy jeegen utu aal kaal maakde don̄ ki se, j'əw̄iṅki kiṅ gətiṇ ki aan gəw ken

† 5:6 Aak KKR 110.4 əw *Ebrege koṇ 7 kici gen Melkiseḏek.

do kuun met ki, num naajege se, k'baaki ute naanjege taa j'aki tēdn jee magala. J'ōnten tērl do nakge tun do kuun met ki se aan gōō: ken gen tērl naaga do nakge tun ajenki kōl yo ki dō j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'ōnte kingki do dooy gen napar tugŋ daapm ro naan Raa ki dō gen tōnd ji do jeege tu taa Raa aden tēdn bēē; j'ōnten kingki do taar ken Raa taad dō jeegen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu dō taar ken Raa utu kōjn bōōō kaam mōōtn gen sōōkīna do jeege tu. ³ J'ōnten kingki gōtn ese sum, num k'baaki ute naanjege aan gōō ken Raa maakin jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen tērlga tērl naaga Raa ki dō endga maakŋ *kusiŋ ki se, ey num naade se aakoga gōtn wōō ken iinō gōtn Raa ki, ōŋga nakŋ nijim ken Raa ed jeege tu, ōŋga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam ōkga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ōk tōōō bōōse dō naan ki dō ute naan se kic bō, ken naade jaay tērlga naaga Raa ki se, dōobm je kōŋ kuuy jaay naade ade tērl maakde dō j'andeno tērl gōtn al-Masi ki daal se, gōō. Taa jee se, aan gōō naade malinge bō tup tōōl Goon Raa se ro kaag ki daala dō naade tērl ōlinga maakŋ sōkōŋ ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakŋ-gōtn jaay maane bōōy daayum maak ki se ken nakŋ kōsiŋ maak ki jaay oojga jiga mēl maakŋ gōt ki se, gōtn se, Raa tēdiŋ bēēna. ⁸ Num ken maakŋ-gōtn se jaay iin muge ute kōōndge sum num, maakŋ-gōtn ese se ooj te dim ey se, gōtn se Raa an naama dō j'an toocŋ naatn gen sōōkīna.

⁹ Jee maak-jemge, ken naaje k'taad bin kic bō naaje se k'jeele naase se utu ingki do dōob ken jiga ken asen kaaja. ¹⁰ Taa Raa se naan debm tēd nakge ute dōobīna dō naan kōŋ dirig eyo naabm ken naase 'tēdiŋkiro ute maak-jea taa naana genaasege tu dō bōōse kic naase utu 'lee 'tēdiŋki tēd se. ¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se naŋa naŋa kic bō

nakgen naan 'ted borse se onte konna, num aay kaamin ondo don do nakn ken naajege j'ondki dojege do ki ken utu kaan ute doobina bini kaan do taar tolin ki. ¹² Onte 'korki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki do aay kaamde do ki do ute nakgen se bo naade utu 'kon nakn bee ken Raa taad do utu 'kedn jeenge tu se.

Nakn ken Raa taad do kedn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dakin se, Raa taadoga taad do utu kedn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad ken naan taadin taar se, naan naam taarin ute ron mala taa nam jaay magal cirin naan Raa se, gto*. ¹⁴ Naan taadin tal do: *Deere, maam se m'ai tedn bee dena, do m'ai dir metjili 'tedn den aak eyo.*†

¹⁵ Taar ken Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin booyinga dena do aal maakin paac do ki do ute naan se, Raa baado edin nakn ken naan taadino do an ked se. ¹⁶ Ken jikilimge jaay baa baa naam taarde se, naade naam ute ro debm ken magal cirde; bin bo taarde se naade tolin ute naam ken naade naam taarde se. ¹⁷ Bin bo jee ken Raa taadoga taad do utu aden ked naka se, naan taadesin tal cir daala do naan se 'kon terl taarin kuuy eyo. Taa naan se bo do taar ken ese se, naan naam taarin do ki. ¹⁸ Ute nakgen ken naan taad do utu aden keda do ute naam taarin ken naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kon tedn taar-koo eyo. Bin bo naajegen ken j'onkiga gotn koomo gotin ki se, taaringen di se bo ken edjekiga kaay kaam mec, ken ajeki kol j'aki kond dojege tak do nakge tun ken naan taadjeki do utu ajeki ked se. ¹⁹ Aan go maal ken togo ken lee gak daar markaba se, kond do naajege kic bo ted kingjege se togo gan tec bin kici. Do kond do ese se end

* 6:13 Aak JEN 22.16. † 6:14 Aak JEN 22.17.

bini deel kal deer ken k'gaan̄ gōtn *Bee Raa ken *salal‡ ð naan̄ se baa bini aan̄ gōtn Raa ki mala. ²⁰ Gōtn ese se bo Isa endo naanjege tu ð naan̄ endo se taa naajege kici. ð naan̄ tēd̄ naan̄ ese se, taa naan̄ 'tēd̄ga *magal debm tēdn̄ serke Raa ki gen daayum aan̄ gōo Melkisedek.

7

Melkisedek se naan̄ gaarge ð *debm tēdn̄ serke Raa ki
¹ Melkisedek se naan̄ bo ingo gaar gen geger Salem ki ð debm tēdn̄ serke gen *Raa Taaro. Kaad̄ ken *Abraam iin̄o gōt ken naan̄ tēdo bōoro ute gaaringe jaay baado baa se, Melkisedek bo dōod̄ina ð ðd̄in̄ booro. ² Abraam nakgen jigan naan̄ tōso gōtn bōor ki paac se, naan̄ nigin̄ gōto kaam sik ð ken kaam kalaḡ se, naan̄ uun eḡin̄ Melkisedek ki*. Nakḡ ken maam m'je taad̄n̄ deet se: Ro Melkisedek se je ḡeekḡ ð: Gaar ken tēd̄ naka ute doob̄ina. ð ter naan̄ se Gaar gen geger Salem†, kese je ḡeekḡ ð: Gaar ken eḡ lapia jeege tu. ³ ð Melkisedek se, Kitap taad̄ te taa bubin̄ eyo, taa kon̄ eyo, taa metjilin̄ ken naan̄ teec̄no ro ki eyo, ð taa koojin̄ eyo ð taa kooyin̄ eyo. Anum naan̄ se tec Goon Raa ð naan̄ se debm tēdn̄ serke Raa ki gen daayum.

⁴ K'saapki tu do Melkisedek ki, naan̄ se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan̄ *Israelge baago do naan̄ ki se kic bo, nakgen jigan naan̄ tōso gōtn bōor ki se, naan̄ nigin̄ gōto kaam sik ð ken kaam kalaḡ se, eḡin̄ naan̄ ki. ⁵ Maakḡ *Ko Taar ken Raa eḡo Musa ki se, maakḡ metjil gaan̄ Lebige tu se, jee mētinge se jee tēdn̄ serkge Raa ki ð gaan̄ Israelgen kuuy se maakḡ nakḡeḡe tun paac se, naade nigin̄ kaam sik ð ken kaam kalaḡ se eḡden naade ki. K'jeelki, naade se kic genaa naapge ð naade se paac

‡ 6:19 Aak Mt 27.51. * 7:2 Aak JEN 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je ḡeekḡ ð: lapia.

teeco metjil Abraam ki. ⁶ Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebiga tu eyo, nabo Abraam nig nakinge kaam sik o ken kaam kalaŋ se, eđin naan ki. O ter naan ođin booro Abraam ken Raa taadiga taad o utu an kedn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal bo ođ booro deb ken baata. ⁸ Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalaŋ k'lee k'jedden se, naade se jikilingen lee ooyo aan go jee ba se paac; Melkisedek kic onga bedina aan go naade se, nabo Kitap taad o naan se utu ing zere. ⁹ Lebi ute doobm metjil naan se, borse kic gaan Israelge lee nig nakdege go kaam sik o ken kaam kalaŋ se, naade utu lee edden. Bin num j'aki taad j'oki di: Lebi mala kic ute metjilin se, ute doobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin go kaam sik se, ken kaam kalaŋ se naade edoga Melkisedek ki. ¹⁰ Deere, kaad ken se Lebi j'oojin te ey borta, num naan ken se, naan utu durn bugin Abraam ki kaad ken Melkisedek baado dood ute bugin Abraam se.

Isa se naan debm tedn serke Raa ki aan go Melkisedek

¹¹ Maakn *Ko Taar Raa ken Musa edo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebitge bo ken Raa beer toodden gen tedn *serke Raa ki. Ken naabde se jaay tedga ute doobin num, gen di jaay Raa 'beer 'koodn debm tedn serke kuuy aan go Melkisedek se? Ken doobin ki num k'beer koodn metjil *Aarun ki sum ey la? ¹² O ken jee tedn serke Raa ki jaay k'pelekdenga ute taa bee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ol k'tondde naade se kic bo j'an pelekj kuuy tak. ¹³ Taar se taad ute Meljege Isa o naan se teeco taa bee ken kuuy. O taa bee naade se nam tap bo bii kalaŋ ted te naabm gen tedn serke Raa ki eyo. ¹⁴ Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa bee Juda ki. Kaad ken *Musa jaay taado taa *jee

tédn serke Raa ki se, taa bee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, borse toodga tal. Debm tédn serke kuuy se, aanga w naan se aan gow Melkisedek. ¹⁶ Ken ol jaay naan ted *debm tédn serke Raa ki se taa gen metjilin do naan ki eyo, num taa naan se ok toowo gen ting gen daayum. ¹⁷ Taa naan se bo Kitap taad w:

Naai se debm tédn serke Raa ki gen daayum aan gow gen Melkisedek. ‡

¹⁸ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok toowo ey jaay k'pelekin ute ken kuuy se, taa naan se w noog te jeege den eyo.

¹⁹ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se w ted te dim aak bee naan Raa ki eyo. Num gan kond ken naaje j'ondki dojege borse se bee cir paac paac w ute kond do se bo ken tedjeki naajege k'gorki ute Raa se.

²⁰ Ter do ki daala, ken Isa jaay Raa ondin magal debm tédn serke se, Raa naamga naam taarin jaayo. Gan gen jee tédn serke Raa ki ken kuuy se, Raa w naam te taarin eyo.

²¹ Anum Isa se ken Raa jaay ondin debm tédn serke se, naan naam taarin w:

Maam Raa Mele se, m'naamga naam taaruma w taarum se m'an kon terl kuuy eyo, m'w:

Naai se 'tedga debm tédn serke Raa ki gen daayum. §

²² Taa naan se bo ute Isa se kic bo, naajege k'jeelki *dook ken Raa dook ute naajege se jiga cir paac paac.

²³ Ter daala, jee tédn serke se k'tolga dena, nabo yo se w onde te gen tédn naabde se gen daayum eyo. ²⁴ Num gan Isa se, naan ting gen daayum w naabin ken naan lee ted se kic le ting gen daayum. ²⁵ Taa naan se bo jee ken baado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ok toowo ken

‡ 7:17 Aak JEN kon 13 w KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4.

aden kaajñ gen sərəkina, taa naan se daayum ting zεere gen tənd metn Raa taa naade.

²⁶ Isa se naan bo *magal debm tēdn serke Raa ki ken dōdʒeki naajege tu. Naan se debm *salal, ək tuj eyo ə ək *kusiñ eyo. Anum ne dīm jaay an tum ute jee kusiñge tap bo gətə ə naan se Raa uun baansiñga raan əndiñga do nakge tu paac. ²⁷ Ə naan se aan gəə magal tēdn serke Raa ki ken do dəkiñ se eyo. Naade se lee tēd serke taa kusiñ naade maliñge jaay bo tēd serke taa kusiñ gen jeege se. Gañ Isa se naan mala ed roñ serke jε-kalañ sum ə gen sərəkina. ²⁸ Magalgen jee tēdn serke Raa ki ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki təndde se, naade se jikilimge sum ə naade se ək tujə naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taariñ se baado end gəə Ko Taar ken Raa edo Musa ki ə taar se bo ken tēd Isa tēd magal debm tēdn serke Raa ki gen daayum. Gooniñ se bo tēd nakge paac aasiñ ute doobiña.

8

Isa se naan bo *magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege

¹ 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadsen metiñ se, kese bo napar magal debm tēdn serke Raa ki ken naajege k'j'əkki se. Ə naan se ookga maakñ raa ki utu iñg do ji daam kaag do *Raa ki ə Raa Sidburku bo gaar magal ken cir nakgen baa se paac. ² Isa tēdn naabm *salal maakñ *kərər Raa ken mala mala ə kərər se jikilimge bo daapiñ eyo num Məljege bo debm daapiña.

³ Magal jee tēdn serke Raa ki paacñ ken k'təndde se naña naña kic bo ək nakñ ken naan 'kēdn Raa ki ə an kəjñ mooso. Bin bo magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege se kic 'kəkñ dīm tak ken 'kēdn Raa ki. ⁴ Ken *al-Masi jaay debm do naan ki sum num, naan 'kəñ tēdn debm tēdn

serke Raa ki eyo^{*}, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ed nakge *serke Raa ki aan gɔɔ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno se. ⁵ Naade se bee ken naade tedn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum ɔɔ tec tec bo *Bee Raa mala mala ken maakɲ raa ki. Bin bo ken Musa jaay baa daap koror magal se, Raa dejin ɔɔ: *Aakin jiga*. 'Baa daapin 'tec raa raa aan gɔɔ ken maam m'taadisin do ko ki se. † ⁶ Deere, borse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. ɔɔ Isa se naan bo daan Raa ute jeege ɔɔ ute doobm naan se, Raa taadga taad ɔɔ utu kedn nakgen bee cir paac paac jeege tu.

**Dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk kiji ute jeege*

⁷ Ken dɔɔkɲ ken Raa dɔɔko ute jeege do dɔkin se jaay ted naabin aasga ute doobin num, Raa se 'kon dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num ken Raa jaay mooy jeenge se taa *kusin naade ted se naan deek ɔɔ:

*'Booyki, maam Mele m'taadsen m'ɔɔ biigen utu ade baa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute metjil gaan *Israelge ɔɔ ute taa bee Juda ‡kici.*

⁹ Dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko ute naade se 'tec aan gɔɔ dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko dɔkin ute bugdege se eyo.

Kaad ken naane se bo, maam m'tokdeno jide ki ɔɔ m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan Masar ki. Gan dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔɔrmde ro ki.

Taa naan se bo maam m'terldeno naaga.

* 8:4 Ken Isa jaay 'kon tedn debm ted serke Raa ki ey se, taa naan teeco metjil Juda ki. † 8:5 Aak Ekz 25.40. ‡ 8:8 Taa bee Juda se maakɲ gaan Israelge tu kici.

Keſe bo taar Meljege taada.

¹⁰ Ter Meljege Raa taad ɔ: Taa dɔɔkɲ ken maam m'utu
m'dɔɔk ute gaan Israeſge,
ken biigen adef ɔaa naan ki se, maam m'ade keɔn jeele gen
jeel doobumge

ɔ doobumge se m'adesin taadn kɔmb maakde ki.

Maam m'aden teɔn Raade ɔ naade teɔn jee maamge.

¹¹ Maakde ki se nam 'dooy naapiɲ ute genaɲ gen jeel Raa
ey sum,

taa jeege paac am jeelum maam Raa,

'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.

¹² Taa ute beem se, maam m'aden tɔɔl tujdege

ɔ kusindege se m'an dirigin naatn.[§]

¹³ Ken Raa jaay dan dɔɔkɲ ken naan utu dɔɔkɲ ute naade
kiji se, naan je taadn ɔ dɔɔkɲ ken naan dɔɔko deet deet
se gɔtin deelga; taa nakɲ jaay daaniɲ dɔkga se naan ooyga
koono ɔ ɔɔpa baata utu 'deele.

9

Raa se tap bo j'an keem j'ɔɔ di

¹ *Dɔɔkɲ ken *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk
doobge ute bee do naan ki ara gen keem Raa. ² Taa bee
se naade daap *kɔɔɔr magal ɔ gaaniɲ gɔɔ kaam dio ute
kal deere. Gɔtn naan ki se k'daniɲ gɔtn *salal ɔ gɔtn se
ɔk lɔɔmpɔ ken ɔk jige cili ɔ ɔk tabil, ɔ do tabil ki se ɔk
mappagen ken j'edinga keɔ *serke Raa ki. ³ ɔ bee maak
ki ken naagɲ kal ki se, k'daniɲ gɔtn salal cir paac paac.
⁴ ɔ gɔtn se ɔk bejeɲe gen daab ken k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot
nijimi ɔ ɔk *sandukɲ ken Raa dɔɔk ute jeege do dɔkiɲa ɔ
sandukɲ se naagiɲa ɔ maakiɲa paac k'j'ɔɔyiɲ ute daab.
Maakɲ sanduk ki se ɔk nakɲ ken k'daapiɲ ute daab ɔ

[§] 8:12 Aak Jer 31.31-34.

maakɲ nak ken se ɔk kɔsɔ ken k'danjɲ maan*, sirdɲ gen *Aarun ken iino pɔɔɲɔ ɔɔ ute tircil ken k'raanga raan ro ki taargen gen Raa dɔɔko ute jeenge. ⁵ Do sanduk ki se, naade daap tɔnd *kɔdn Raage dio ken k'danjde ɕerubige ken taad *nookɲ Raa. Kɔd Raagen di se ɔk taa bɛɛɲ keydege ken deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se bo gɔtn ken k'lee k'siikɲ mooso ken url maakɲ Raa. Nabo bɔrse, maam m'ɔk gɔtn ken m'asen taadn mɛtn nakgen se paac eyo.

⁶ Aan gɔɔ nakge paac naade tɔndinga ute doobiɲ bin se, *jee tɛdn serke Raage tu bii-raa naade end maakɲ bee ken naan ki se gen tɛdn naabde. ⁷ Num maakɲ bee ken maak ki se, magal debm tɛdn serke kaliɲ ki sum bo, maakɲ baar ki se end jɛ-kalan sum. ɔɔ ken naan end kend se, naan baan ute mooso gen serke jin ki tak, taa *kusiɲina ɔɔ taa kusin gen jee denggen ken naade tɛdin jaay ɔnd eyo. ⁸ Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesin ki taada ɔɔ ken jeege jaay utu tɛd tɛd naabm maakɲ bee ken naan ki rok se, kɛse je deekɲ ɔɔ doobm ken jeege an kend maakɲ bee ken maak ki ken gɔtn salal cir paac paac se j'utu k'j'ɔdin te ey bɔrtɔ. ⁹ Nakgen se kaam nirli gen nakgen bɔrse aanga se. Taa nakgen k'j'ɛd serke Raa ki ute moosn ken j'ɔj Raa ki se aas eyo gen tugɲ daapm maakɲ debm ken baado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰ Nakgen se taad taa kɔsɔ, taa kaaye, taa napar tugɲ daapm roa naan Raa ki ɔɔ kɛse doobm ken jikilimge bo lee tɛd sum. Nakgen se ɔs aay bini aan kaadn ken Raa baado terl nakge paac kiji.

¹¹ Num gan bɔrse *al-Masi aanga, naan bo *magal debm tɛdn serke Raa ki ken baano ute bɛɛ ken naajege k'naamin kiga naam se. Gen tɛdn naan ese se, naan end maakɲ kɔrɔr ken magala ɔɔ salal ken cir kɔrɔr do naan

* ^{9:4} Maan ara se kɔsn ken Raa sidɔ gaan *Israelge tu kaad ken naade tinjo do kɔd-baar ki.

ken jikilimge bo daapin se do koror se tec aan goo nakgen Raa aaldeno do naan ki ara ki se eyo. ¹² Ken al-Masi jaay end je-kalan gen sorokina maakje bee ken gotn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se ed moosn naan malina, bin bo naan dugjega dojege gen sorokina. ¹³ Ken moosn baalge ute gen kos-taarge ute burkj maraj mend k'toolina do k'toocin jaay k'tos k'siikin do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tedn aak bee naan Raa ki se, ¹⁴ met kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ok kusin eyo do naan mala ed ron serke Raa ki ute tooj Nirl Salal ting daayum se. Do ute moosn naan se bo, tugjeki maakjege ken ok nakgen tool ser eyo ken ajeki kol yo ki, taa bin jaay bo naajege j'aki tedn naabm Raa ken zere.

¹⁵ Taa naan se bo al-Masi se, naan bo debm daan Raa ute jikilimge do ute doobm naan se bo Raa dook ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugj do jeege ken tujo kaad ken Raa dooko ute jeenge do dokin se. Do bin bo jee ken Raa danje se, naade 'kaj bedde maakje nakge tun ken Raa boobinga boob gen daayum jeenge tu do taaddenga taad do utu adesin ked se. ¹⁶ Ken deba jaay raajo do: ken maam m'ooyga num nakumge se, niginki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan ooyga jaay bo, nakinge se j'an nigina. ¹⁷ Ken taar ken naan raajin se naan ooyga jaay bo os aaye; ey num ken naan utu zere se, nam 'kaj nigj nakinge eyo. ¹⁸ Taa naan se bo dookj ken Raa dooko ute jeenge do dokin se ken jaay k'tool te moos ey se, naan ok tooj eyo. ¹⁹ Ken *Musa jaay tus jeege do naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki ken gen teda se, jaay bo naan uuno mooso gen gaan marange ute gen baalge ken k'toolde serke se do naan deepina ute maane, naan terece kamb kaaga ken k'dajin isop do dookin te beekj baatn aac

kaace. Naan̄ ɔlin̄ maakɲ moos ki se ɔɔ naan̄ siik mooso se do Kitap ki ɔɔ do jeege tu. ²⁰ Naan̄ taaddɛn̄ ɔɔ: Kɛse bo moosn̄ ken taad̄ ɔɔ Raa dɔɔkga ute naase. Naan̄ taadseno doobin̄ se, ɔkin̄ki jiga.† ²¹ Ter mooso se, Musa siikin̄ ro kɔrɔr ken magala ɔɔ do nakge tun paacɲ ken k'tɛdn̄ naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakɲ Ko Taar Raa ki se den nakge paac se mooso bo ken *tug daapde tɛd̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki. ɔɔ ken mooso jaay gɔtɔ se, kusin̄ kic bo j'an̄ kɔɲ tɔɔl eyo.

Moosn̄ Isa kalin̄ ki sum bo ɔɔd̄ *kusin̄ jeege

²³ Ken nakgen do naan̄ ken kaam nirl̄ nakgen maakɲ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tɛd̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki se, nakgen mala mala maakɲ raa ki se kic bo je *sɛrkɲ ken bɛɛ cir paac paac tak jaay bo aden tugɲ daapm aak bɛɛ naan̄ Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakɲ *Bee Raa ken jikil-imge bo daapin̄ se eyo. Taa bee ken jikilimge bo daapin̄ se le, kaam nirl̄ Bee Raa ken mala mala sum. Num naan̄ se ook baaga maakɲ raa ki ɔɔ bɔrse naan̄ utu naan̄ Raa ki ɔɔ naan̄ bo debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tɛdn̄ sɛrke Raa ki gen Yaudge se aanga baara tak bo naan̄ lee end maakɲ *Bee Raa ki gɔtn̄ ken *salal cir paac paac se ute moosn̄ gen maalge. Num gan̄ al-Masi end se gen kɛdn̄ ron̄ sɛrke 'dɔɔl met den eyo. ²⁶ Ken bin ey num, kaadn̄ naane gɔtn̄ Raa aalo do naan̄a sum se, naan̄ dabar 'dɔɔl dena. Num naan̄ se baado jɛ-kalan̄ sum bo do taar tɔɔlin̄ ki; naan̄ malin̄ bo ɛd̄ ron̄ sɛrke Raa ki taa tɔɔl kusin̄ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jɛ-kalan̄ sum ɔɔ ken naan̄ ooyga se, naan̄ baa naan̄ Raa ki taa Raa an̄ kɔɲn̄ bɔɔrɔ don̄ ki. ²⁸ Bin bo al-Masi se, naan̄ kic ɛd̄ ron̄ sɛrke jɛ-kalan̄ sum gen kɔɔdn̄ kusin̄ jee den se naatn̄ ɔɔ ken naan̄ ade baa kuuy se

† 9:20 Aak Ekz 24.8.

taa kəɔdn kusin̄ jikilimge ey sum, nabo taa 'kaajn̄ jeegen
ing aak kaak kaamiṇa.

10

¹*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadjeki bo kaam nirl
nakgen bæe utu ade baa naan ki sum; kесе taad te nakgen
mala mala eyo. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se
aanga baara tak bo jeege lee ted *serkḡ kaam kalaṇ ese
se sum bo *Raa ki, nabo jee ken lee baado naan Raa ki
gen tedn serkgen ese se, serkdege se, oḡ aasde gen daapde
kaakḡ bæe naan Raa ki eyo. ² Bin ey num jeegen lee tēdo
serkgen ese se, kaadn naane *kusiṇdege se Raa tugdesinga
naatn gen sərəkina. ɔ naade koḡ jeel rode ki naade se jee
kusiṇge eyo, mootn naade tedn serke Raa ki taa kusiṇdege
ey sum. ³ Num gaḡ serkgen ken aanga baara tak bo, naade
lee ted se, ute naan̄ se, naade jeel rode ki kusiṇdege se utu
gotin̄ ki. ⁴ Taa moosn kəs-taarge ute gen baalge se, oḡ aas
te gen kəɔdn kusin̄ jeege eyo.

⁵ Taa naan̄ se bo kaad ken *al-Masi iino gen baado do
naan̄ ki se, naan̄ taad Raa ki ɔ:
*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'edi se tap bo,
naai je eyo, num naai edumo roa.*

⁶ *Maalgen k'təalde jaay k'təocde ute moosn ken k'təjo serke
taa kusin̄ se tap bo, təli naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'ɔɔ: Aan gəɔ k'raaḡo do dəkḡ
maakḡ Kitap ki taa maam se,
maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai ted nakḡ maaki
jea.**

⁸ Deet deet se al-Masi taad ɔ: «Naai 'je te serkḡ maalge
eyo, gen nakgen j'edi se eyo, ɔ naai je te jaay təol maal
j'aisin̄ təoc eyo ɔ ute serkgen k'tedi taa təol kusin̄ jeege
se eyo kici, nakgen se naai tap bo 'je eyo, taa naade se

* 10:7 Aak KKR 40.7-9.

paac t̄oli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadga taad ɔ jeege an lee t̄eda. ⁹ Ter naan taad ɔ: «Maam m'ara m'baado se gen t̄edn nakɲ ken naai maaki jea.» Bin bo doobm ken jeege lee eem Raa do d̄okiɲ se ɔninga c̄es ki ɔ naan baanoga ute doobm kuuy ḡoɲ ki. ¹⁰ Isa al-Masi se t̄edga nakɲ ken Raa maakiɲ jen ro ki; naan mala ed ron serke Raa ki j̄e-kalan sum gen s̄oɔkina. Ute serkɲ naan se bo, naajeege k't̄edkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm t̄edn serke Raa ki se, naja naja kic bo, bii-raa naan daar ute j̄ena gen t̄edn naabiɲa. Daayum se, naan lee t̄ed serkgen ese sum, nabo serkgen se, ɔɲ aas te gen k̄oɔdn kusiɲ jeege eyo. ¹² Gan al-Masi se, naan t̄ed serke met kalan lak taa kusiɲ jeege se ɔ serkɲ naan se ɔs aay gen daayum ɔ b̄orse naan utu iɲg do ji daam Raa ki. ¹³ ɔ naan ki se, naan utu iɲg booy bini jee w̄oɔyinge se, Raa aden t̄edn naan bo utu king dode ki. ¹⁴ Bin bo ute serkɲ naan t̄ed j̄e-kalan se gen tugɲ kusiɲ jeege se, jee naange se naan t̄edden t̄edga jee salal naan Raa ki gen s̄oɔkina. ¹⁵ Naan se Nirl Salal kic bo ajeki t̄edn saada taa taargen jaay naan taad ɔ:

¹⁶ M̄eljege Raa deek ɔ: 'Biigen ade ba naan ki se, maam m'utu m'd̄oɔkɲ ute naade.

Maam m'ade k̄edn jeele gen jeel doobumge ɔ doobumge se m'adesiɲ taadn k̄omb maakde ki.

¹⁷ Ter naan taad ɔ:

Kusiɲdege ute tujdege se, m̄oɔtn maam m'saapm do ki ey sum.†

¹⁸ Anum, ken jeege jaay kusiɲde k't̄oaldesiɲga naatn se, m̄oɔtn naade 't̄edn serke taa kusiɲdege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

† 10:17 Aak Jer 31.33-34.

¹⁹ Bin bo, genaamge, moosn Isa se tēdjekiga j'aaskiga gen kend maakŋ gōt ken *salal cir paac paac se ute maraadjege. ²⁰ Isa bo debm ədʒeki doobm kiji ə gen kaaja ute doobm kal deer ken nēp se ə kal deer nēpm se lē, taad te roŋ ken ooy ro kaag ki se. ²¹ Ə naajege j'əkki *debm tēdn sērke Raa ki magala ken j'əndiŋ naan bo naan *Bee Raa. ²² Bin num k'baakiro naan Raa ki ute maakŋ kalaŋ, j'aalki maakjege paac doŋ ki, taa *kusiŋ maakjege tu se lē Isa tug ədʒiŋga naatn maakŋ-saapjege tu ə rojege kic bo naan *tug daapiŋga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'əki j'əndki dojege do ki se, j'ənten naajki, taa Raa se naan tuj ərmiŋ eyo, nakŋ naan taadga ə an tēd se lē, naan utu an tēdn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken əjeki kəl j'aki je naapa ə j'aki lee tēdn nakgen jiga. ²⁵ J'ənte kəŋki gen tus ute naapa an gə jee mētiŋgen lee tēd se, nabo j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii ken Məljege ađe ba se, əpga gəəə.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakŋ ken mēt ki se jaay ken naajege maliŋge sum bo j'iŋgki k'tēdki kusiŋ se, bēre, taa kusiŋ se, *sērki kuuy gəə. ²⁷ Num əp bo nakŋ əŋ ken utu booyjeki se bəə ken utu koocŋ dojege tu ə ute poodŋ əŋgə ken utu kəsn jeegen baate tookŋ taar Raa se. ²⁸ 'Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ə ken jeege dio ey lē mətə tēdga saadge se, debm bin se j'an kējŋ doŋ ki eyo, j'an təəə†. ²⁹ 'Saapki tu Goon Raa se debm jaay aaliŋ maak ki eyo, ə moosiŋ ken *dəəkjeki ute Raa jaay tēdjeki jee salal se kic, naan aakiŋ an gəə nakŋ cēre ə naaj *Nirl Raa ken tēdjeki bē se, debm bin se, mēt kando Raa an dabar makəŋ cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad ə: *Maam mala m'utu m'kəŋ seem ute doobiŋa ə naŋa naŋa kic bo,*

† 10:28 Aak Dt 17.6.

maam m'an̄ kəŋ bədiŋ do kusiŋiŋ ken naan̄ tɛda. Ɔ tɛr naan̄ taad̄ ɔ: Mɛljege Raa se utu kəŋiŋ bəɔɔ do jeenge tu. §
 31 Bɛrɛ, debm jaay oocga ji Raa ken zɛrɛ se, utu an̄ tɛdiŋ ɔŋ aak eyo.

32 Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gətn wəɔr ken iino gətn Raa ki ɔ kaad̄ ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo ɔ dokiroya do jɛt. 33 Gətn mɛtinge jee maakse ki se k'naajdenoga ɔ k'dabardenoga naan̄ jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ɔŋdeki te kalde ki eyo. 34 Bin bo genaasegen dabar maakŋ dangay ki se, dubarde se ɔŋse naase kici. Ɔ ken jeege jaay baado tɔsnga ute naksege se, naase ɔŋdesiŋki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kəŋ se naan̄ jiga cir paac paac ɔ ting gen daayum. 35 Nakŋ ken naase 'jeel ɔkkiga mɛtiŋ maakse ki se ɔkiŋki tɔɔɔ ɔ ute naan̄ se, naase aki kəŋ nakŋ bɛɛ den aak eyo. 36 Bɛɛki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'tɛd̄ aaskiga nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki se, Raa se naan̄ utu asen kɛdiŋ nakŋ ken naan̄ taadsenga taad̄ ɔ utu asen kɛd̄ se. 37 Taa Kitap taad̄ ɔ:

*Kaadiŋ ɔppga baata, ɔppga ɔkə sum bo**
 ɔ debm ken utu adɛ baa se, naan̄ utu adɛ naar baa,
 ɔ bɛrɛ, naan̄ 'kəŋ booy ey sum.

38 Ɔ debum ken tɛd̄ nakge ute doobiŋ se
 utu 'kəŋ kaaja taa naan̄ aalga maakiŋ dom ki.
Num gaŋ ken naan̄ jaay ɔk tɛrlga doob ki num,
debm tɛd̄ bin se tɔolum maam ki eyo.†

39 Num gaŋ naajege se k'mɛtn jee ɔk tɛrlga doob ki se eyo gen baa gətn kut ki se, num naajege se k'mɛtn jee ken aal maakde do Raa ki gen kaajŋ kode.

§ 10:30 Aak Dt 32.35-36. * 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4.

11

*Kaal maakɲ do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakiɲ do Raa ki se, nakɲ naaɲ ɔnd don do ki se, jeeliɲ maakiɲ ki naaɲ ɔɲinga ɔ ɔte doobm kaal maakiɲ do Raa ki se nakɲ naaɲ ɔɲ aakiɲ ey se, jeeliɲ maakiɲ ki, nakɲ se utu. ² Jeegen do dakiɲ se, taa kaal maakden do Raa ki sum bo, Raa aakden se, tɔliɲ.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se bo, naajege k'jeelki nakgen baa se paac se, Raa aaldeno ute taariɲa; nakgen k'j'aakdeki ute kaamjege paac se, naaɲ aaldeno ute taariɲ ken k'j'ɔɲ k'j'aakiɲ ey se. ⁴ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Abel ɛd *serke Raa ki ɔ serkeɲ naaɲ se beɛ cir gen genaɲ Kayn. Ute kaal maakiɲ se bo, Raa aakiɲ aan gɔɔ debm tedn nakge ute doobiɲ naaniɲ ki ɔ serkeɲ naaɲ ɛd se tɔl Raa ki. Ey num, Abel se naaɲ ooyga nabo ute kaal maakiɲ se, borse kic bo aan gɔɔ naaɲ utu taadjeki taad rɔk.

⁵ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Enok se Raa uun baansiɲ zereɛ maakɲ raa ki taa naaɲ 'kooy naam eyo ɔ nam le aakiɲ te ey sum taa Raa se uun baansiɲga. Kaad ken Raa uun baansiɲ te ey bɔrt se, Kitap taado ɔ: Enok se naaɲ debm tɔl Raa ki.* ⁶ ɔ debm jaay aal te maakiɲ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔɲ tɔl Raa ki eyo, taa debm ken je ade baa naan Raa ki se 'jeel maakiɲ ki tak, Raa se utu ɔ naaɲ bo debm lee ɛd naka ute maraadiɲa jeege tun lee jena.

⁷ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen ken utu kaan naan ki ken naaɲ ɔɲ aakiɲ ute kaamiɲ ey bɔrt se. ɔ taar ken Raa taadiɲ se, naaɲ took ute maakiɲ paac do ki ɔ naaɲ ɔɔc markabm magala gen kaajɲ naaɲ maliɲa ute jee maakɲ beeni ki. Ute kaal maakiɲ do Raa ki se, Noe ted nakge ute doobiɲa ɔ nakgen naaɲ ted se, taad ɔ jeegen kuuy se naade jee *kusiɲge ɔ jee se bɔɔɔ ute

* 11:5 Aakɲen 5.24.

kooçn dode ki. Bin bo Raa se aak Noe se aan gōō debm tēdn nakge ute doobiñ naaniñ ki taa naañ aal maakiñ doñ ki.

⁸ Ute kaal maakñ do Raa ki se, *Abraam se ken Raa darjñ se, naañ tooko ðo iin̄ baa taa naañ ken Raa taad̄inga taad̄ ðo utu an̄ kēda. Naḃo taa naañ gōtn naañ an̄ baa ro ki se, naañ jeel̄ eyo. ⁹ Ute kaal maakiñ se, Abraam aan maakñ naañ ken Raa taadiño ðo an̄ kēd̄ se ðo naañ tinḡ gōtn ese se maakñ kōrōr ki aan gōō cēkē. Bin bo Isak ute *Yakub kic bo tingo aan gōō naañ, ey num naade kic Raa taaddenga taad̄ ðo utu adē kēdn̄ taa naañ ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se inḡ aak kaam gēger ken 'tinḡ gen daayum ðo gēger ese se Raa bo saapo gen kiñina ðo naañ mala bo mēl kōbiña.

¹¹ Ute kaal maakñ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gōol nanga tak tak se kic bo, naañ baadō tēd̄ mendkaama taa naañ jeel̄ maakiñ ki Raa se tuj̄ ōrmin̄ eyo ðo nakñ ken naañ taad̄inga taad̄ ðo utu an̄ kēd̄ se, naañ utu an̄sin̄ kēda. ¹² Taa naañ se bo ute Abraam kaliñ ki sum, naañ ken gōol nañ tak tak se kic bo, ooj metjili se dirl̄ tēd̄ dena aan gōō k-dijgen maakñ raa ki ðo aan gōō kēesn̄ taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken Raa taaddenoga utu adē kēd̄ se, naade ōñiñ te eyo, num nakgen se naade aakiñ daande dōkō ðo naade maakde raap do ki. ðo naade se lē jeeliñ rodē ki, naade se cēkge ðo mertge do naañ ki ara‡. ¹⁴ Ken naade jaay taad̄ bin se, jee se je taad̄n tal ðo naade se je je taa naañde mala. ¹⁵ Ken naade jaay saapoga taa naañ ken naade iin̄ ōñino se sum num, kaad̄n naane, naade ōnga doobm gen kōkj̄ tērl̄ gōtde ki. ¹⁶ Ken deer se, jee se je taa naañ ken jiga cir taa naañ ken naade ōño ðo taa naañ ken naade je se, utu maakñ raa ki. Taa naañ se bo Raa se

† 11:12 AakJēn 15.15. ‡ 11:13 AakJēn 23.4.

səkən̄ tōlin̄ eyo ken naade darjın̄ Raade se. Taa naan̄ iin̄ daapdega geger.

¹⁷ Ute kaal maakj do Raa ki se, Abraam ken Raa naam-inā ɔ̄ n̄'an̄ kedn̄ goonin̄ Isaka serke se, naan̄ tooko gen kedn̄ goonin̄ kalaɲ lak. Ey num kese bo goon ken Raa taadinga taad ɔ̄ utu an̄sin̄ ked se. ¹⁸ Taa goon ese se bo Raa taadin̄ ɔ̄: *Ute goonin̄ Isaka se bo j'ai toojn̄ metjili.*[§] ¹⁹ Gōtn̄ se Abraam taad te maakin̄ ɔ̄ Raa se ɔk tōgo gen dur debkilimi maakj yoge tu. Taa naan̄ se bo goonin̄ Isaka se, naan̄ ɔɲin̄ se tec aan̄ gōɔ debm̄ ooyga kooy deer deere, jaay bo duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakj do Raa ki se, Isaka ɔɔf booro Yakub ki ute Ezo ki ɔ̄ taadden̄ taa beɛ ken naade utu kōɲ naan̄ ki.

²¹ Ute kaal maakj do Raa ki se, Yakub se ken naan̄ ɔɔpga gōɔɔ 'kooy se, gaan̄ Yusupge se naɲa naɲa kic bo naan̄ ɔɔdin̄ booro booro; *naan̄ iin̄ ɔnd jin̄ do kaag derin̄ ki ɔ̄ eem Raa.*^{*}

²² Ute kaal maakj do Raa ki se, Yusup se ɔɔpga gōɔɔ 'kooy se, naan̄ taad ɔ̄ naan̄ ki se gaan̄ *Israelge, Raa utu aden̄ kōɔdn̄ maakj taa naan̄ Masar ki ɔ̄ naan̄ taadeno ɔ̄ ken naade k'baa ba se, k'tos k'baan̄ ute cengingen̄ ese kici.

²³ Ute kaal maakj do Raa ki se, ko *Musa ute bubm̄ Musa se kaad ken jaay naade ooj goonde se, naade ɔyin̄ gen laapa mōtō taa naade aak goonde se aak beɛ. Taa naan̄ se bo taar gaargen̄ taad se, naade beer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakj do Raa ki se, Musa se, ken naan̄ jaay aas gaaba sum se, ken k'darin̄̄ Goon gaar Paraon menda se†, naan̄ baate. ²⁵ Ken k'dabarin̄̄ ute jee Raage se, Musa aakin̄ beɛ cir ken naan̄ 'kinḡ maakj maak-raap ken gōtin̄̄ utu 'deele ɔ̄ ken tedga sum bo an̄ kōlin̄̄ naan̄ 'tedn̄̄ debm̄̄

§ 11:18 AakJen 21.12. * 11:21 AakJen 47.31. † 11:24 Aak Ekz 2.10.

kusiṇa naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naaṇ Masar se ək maala dēna, naḅo Musa se je j'āṇ dabara aan gōō kēn j'utu k'dabar *al-Masi se aakiṇ se bēε cir maal kēn taa naaṇ Masar ki se, taa naaṇ se ḅo naaṇ iṅg aak kaam bēε kēn Raa utu aṇ tēdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, Musa se naaṇ iṅ ḅṇ taa naaṇ Masar. Gaar taa naaṇ Masar ki se maakiṇ-taariṇ doṇ ki, naḅo Musa se ḅṇ ḅeer te eyo taa naaṇ ək maakiṇ tōōgō aan gōō naaṇ aak Raa ute kaamiṇa, Raa kēn jeege ḅṇ aakiṇ ey se. ²⁸ Ute kaal maakṇ do Raa ki se Musa se tēd laa kēn Raa ɔddēno doḅe maakṇ taa naaṇ Masar kiḅ ɔḅ naaṇ ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar ḅeedeḡe tu ɔḅ do bērtṇ taardeḡe tu, taa *kōdn Raa kēn debm tōol jeege se 'kōṇ tōol gaan paraggen ḡen gaan Israēlge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, gaan Israēlge se kēn naade aan taa Baar kēn Aac se, baar se ɔḅḅ kaam dio ɔṇḅēn ḅoobo naade deel maak ki aan gōō do naaṇ kēn tuutu; num kēn jee Masar ki jaay je gaar aan gōō ḡen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, gaan Israēlge lee gurug ḡeḡer Jeriko se ḅii cili ɔḅ ḅii k-cilige tu se ḅo durdurgen ɔl gurug ḡeḡer se ru aan naaṇ ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, Raabm mēnd kēesn gaaba se, j'ḅṇ k'tōliṇ te ute jee kusingen baate tookṇ taar Raa se eyo, taa jeeḡen ḅaado kaakṇ baara se, Raab ḅōḅḅ ɔkdēnga ḅēēṇ ki jigaḡ.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dēna taa jee se, naḅo kaada am baata ḡen taad mētn taar Jedeon, ḡen Barak, ḡen Samson, ḡen Jēpta, ḡen *Daud, ḡen Samuel ute ḡen jee taad taar teeco taar Raa ki do ḅōkiṇa. ³³ Naade kici ute kaal maakḅēn do Raa ki se, naade ɔso taa naaṇ gaaringe, naade ɔḅḅ ḅōḅḅ do jeege tu ute ḅōobiṇa ɔḅ naade ḅṇḅ naḅṇ kēn

ḅ 11:28 Laa se jee mētinge k'daṇiṇ *laa Paak. ḡ 11:31 Aak Jḅḅ 6.12-21.

Raa taaddeno oo utu aden keda. Naade gaas taa tupiyge oo osden te eyo, ³⁴ naade taaolo poodn ak zir zir oo ken jeege baadeno taal ute gord-jerl se, naade aan otu. Naade se taogde gotu nabo ute kaal maakden do Raa ki se, naade tedjee taog; gotn kudn boor ki se naade jee gaabm boorge oo jee woydege, naade cirde oo tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se bo mendgen metinge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee metingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kaadn dode maakn dubar ken ese kic bo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu oo ade kedn gotn king jiga cir daala. ³⁶ Kengen metingen kuuy se k'dabarde oo j'aakden metde, k'tondde ute meeje, k'daakden ute zinziiri oo j'ombden maakn dangay ki. ³⁷ Jee metinge le k'tund k'taalde ute koa, kengen metinge k'taj k'gaannde daan ki, kengen kuuy se k'taalde ute gord-jerle, jee metin kuuy daal se, ken k'dabarde se alde naade lee wari; jee se lee daak daar baatge ute gen benge sum bo metde ki. Jee se ak dim eyo, jeege lee dabarde oo tedden nakn kusin dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kod-baarge tu oo do koge tu; naade tood maakn iibge tu oo maakn googe tu. Jee ese se bee aak eyo oo jee ken do *duni ken ara se aas te gen kaken naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se bo Raa aakdeno se, taolin. Nabo nakn ken Raa taaddeno oo utu aden ked se, naade ojin te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kon 'tedn aak bee naanin ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakn dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin bo jeegeen paacn aalo maakde do *Raa ki se, naade se daal saadgen ol gurugjeki. Taa naan se bo j'adki dojege

do nakge tun paacn deer ken gaasjeki j'ɔŋ k'leeki eyo aan gɔɔ *kusiŋ ken j'ɔnɪŋki yɔkɔɔf sum bo lee gurugjeki se ɔɔ j'aayki kaamjege j'aan̄ki bini j'aki kaan gɔtn ken Raa taadjeki. ² Taa naan̄ se j'ɔndki kaamjege do Isa ki, naan̄ bo debm tɛdjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔɔ kaal maakjege se naan̄ bo debm ken tɛdɪŋ tɛf mɛc se. Anum Isa se, naan̄ bo debm ken tooko ɔŋ ron̄ k'tup k'tɔlɪŋ ro kaag ki ɔɔ ɛnd maakŋ sɔkɔŋ ki, nabo taa maak-raapm ken naan̄ utu kɔŋ naan̄ ki se, sɔkɔŋ ken tɔlɪŋ se kic bo, naan̄ an dɪm eyo. ɔɔ bɔrse naan̄ utu ɪŋg do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan̄ ken jee kusiŋge dabariŋo, nabo kic bo naan̄ aay kaamiŋ aasiŋoga. Bin bo ɔŋte 'kɔɔrki aayki kaamse.

⁴ Anum maakŋ bɔɔr ki ken naase 'tɛdki ute kusiŋ se, bɔrse kic naase ɔŋ aasiŋki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, deŋŋ ken Raa deŋse aan gɔɔ geniŋge se, 'dirigkiga la ken ɔɔ:

Goonuma, ken Mɛljege jaay deŋi se, ud bia
ɔɔ ken naan̄ jaay mooyi se, maaki ɔŋte tujɔ.

⁶ Taa Mɛljege se naan̄ deŋ debm ken naan̄ jeŋa
ɔɔ goon ken naan̄ jeeliŋ naan̄ gooniŋ se, naan̄ tɔndiŋa.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeeliŋki Raa bo deŋse se, aayki kaamse ro ki. Naan̄ deŋse bin se taa naase geniŋge. 'Jeelki, goon jaay bubɪŋ deŋiŋ ey se, ken gayo?

⁸ Taa naan̄ se bo ken naase jaay k'l'ɔŋ k'dɛjsen te eyo aan gɔɔ gaangen paacn̄ k'lee k'dɛjde se, naase se gaangen mala mal eyo, nabo naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan̄ ki ara se lee deŋjeki ɔɔ naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, met kando j'aki 'tookŋ taar bubjegen maakŋ raa ki se cir daala ey la ɔɔ ute naan̄ se j'aki kɔŋ kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se deŋjeki do naan̄ ki ara sum aan

* 12:6 Aak KKT 3.11-12.

gɔɔ kɛn naade jen ro ki. Num garj Raa se dejjeki se taa ajeki tɛdn bɛɛ. Naan̄ je ajeki tɛdn̄ jee *salal aan̄ gɔɔ naan̄a. ¹¹ Kɛn̄ j'utu k'dejjeki dejj metn̄-jiki se tujjeki maakjege ɔɔ ɔŋ ɛdʒeki maak-raapo eyo. Num naan̄ ki se, jee kɛn̄ k'dejdɛga dejj se, dejdɛ se ade kɛdn̄ lapia ɔɔ ade kəl naade 'tɛdn̄ nakge ute doobina.

¹² Taa naan̄ se bo, jisen ɔɔrga kɔɔr se ɔkiŋki tɔɔgɔ, ɔŋte kɔniŋki 'kɔŋŋ walak ɔɔ kɛrɛcsegen tɔksen se kic bo 'daariŋki tɔɔgɔ. ¹³ 'Daapki doobm 'toodn̄ tal kɛn̄ anki lee do ki.† Bin bo debm cɛkɛdɛ se jɛŋ baa cɛɛs ki eyo, num naan̄ se kɔŋ lapia.

Raa aal bi jeege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki doobm kɛn̄ anki kiŋg ute lapia ute jeege paac ɔɔ iŋgki kiŋg *salal. Kɛn̄ bin ey num, nam tap bo 'kɔŋ kaakŋ Mɛljege eyo. ¹⁵ ɔndki kɔndɔ nam tap bo ɔŋten tɛrl̄ naaga bɛɛ Raa ki. ɔɔ maakse ki se nam ɔŋten tɛdn̄ aan̄ gɔɔ ko kaagŋ ataka kɛn̄ asen kɛcŋ pɛrpeleŋ ɔɔ dɛɛtn̄ jeege dɛna. ¹⁶ ɔndki kɔndɔ nam ɔŋten tɛdn̄ debm kɛɛsn̄ mɛndge ɔɔ nakŋ gɛn̄ Raa se nam ɔŋten kuum kaaliŋ naan̄ ki aan̄ gɔɔ Ezo kɛn̄ taa kɔsn̄ jɛ-kalaŋ sum bo naan̄ dugŋ te bɛdn̄ goon paragina. ¹⁷ 'Jeelki kaam mɔɔtn̄ se, naan̄ je ɔɔ bubin̄ aŋ kɔɔdn̄ booro ɔɔdin̄ te eyo. Gɔtn̄ se naan̄ tɔɔyɔ ɔɔ sɛl metn̄ bubina nabo taar kɛn̄ bubin̄ taado se, naan̄ ɔŋ tɛrliŋ te kuuy eyo.

¹⁸ Anum naase 'baakiro gɔtn̄ Raa ki se tec aan̄ gɔɔ do ko‡ kɛn̄ gaan *Israelge baado met ki se eyo. Ko ese se j'ɔŋki j'utiŋ ute ji eyo. Naade aak poodo ɔk do ki zir zir, gɔtɔ ɔɔd̄ d̄ɔrɔd̄, gɔtɔ paac ilim dib, naade aak kuulu ɔl makɔŋɔ, ¹⁹ naade booy k'tuuy pulu ɔɔ booy mind nam. Kɛn̄ gaan Israelge jaay booy se, beere ɔkde ɔɔ naade taad ɔɔ mɔɔtn̄

† 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se roŋ Sinai.

naade je booy taar kuuy ey sum. ²⁰ Taar ken k'taadde se naade oñ aasiñ te gen booyiñ eyo. Taar se taadden o: *Nam jaay* baa utga ro ko se, ken maala kic bo j'an tund tooliñ ute koa.[§]

²¹ Nakñ ken gaan Israelge aak se, nakñ teecñ nirli. Taa naañ se bo *Musa deek o: *Maam kic* beere okuma o rom ook marga jeg jeg.*

²² Gañ naase se 'baakiro met ko ken k'dañiñ Sion, do ko ken se bo ok geger gen Raa zere, naañ se bo Jeruzalem ken maakñ raa ki. Gətn ese se bo gətn *kədn Raage tusn dupu kando kando gen tədn maak-raapde se. ²³ O naase se 'baakiroga gətn ken gaan paraggen gen Raage tusni ken Raa raanğa raan rode maakñ raa ki o 'baakiroga naan Raa ki naañ bo debm kəñ bəwə do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gətn ko gen jee ooyga kooy ken tədo nakgen ute doobiña o ken tədga jee mec naan Raa ki se. ²⁴ Naase se 'baakiroga gətn Isa ki, naañ bo debm daan Raa ute jikilimge o ute moosiñ se bo naañ təd jeege *doəkgə kiji ute Raa o moosn naañ ooy se taadjeki cir gen Abel†.

²⁵ Ondki kəndə! Debm taadsen taar ese se onten baateki gen booy taariña. Do dəkiñ se jeegen baate booyo kuun taar debm ken Raa olinə jaay taadden taariñ do naan ki se. Taa naañ se bo naade onoga dubar, num gañ naajegen k'booyki Raa taadjeki maakñ raa ki se, ken naajege jaay k'terlinkiga naaga se, met kando j'aki kəñ dubar cir gen naade se ey ne? ²⁶ Do dəkiñ se Raa taad sum bo, naanə tea; gañ borse kic naañ taadjekiga nakñ ken naañ utu 'təda, naañ o: *Daala, maam m'utu m'te do naanə sum eyo num m'te maakñ raa kici.*‡

§ 12:20 Aak Ekz 19.12-13. * 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak jən 4.10. Abel se genaañ bo tooliña o moosn naañ ooy se ok taar-doa, num gañ moosn Isan ooy se taa təd beə jeege tu.

‡ 12:26 Aak Aag 2.6.

²⁷ Taargen naan̄ taad̄ ɔ: *daala* se, je deekɲ ɔ nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an̄ 'tedin̄ 'te makɔɲ ɔ utu 'tedn̄ gɔɔ. Anum ken 'kɔɔpm king jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'ɔɲ j'aakden ey se.

²⁸ Bin ɓo naajege se Raa ɔsga gaara dojege tu ɔ gaar naan̄ se, ɔɲ te eyo. Taa naan̄ se k'tɔɔmki Raa ɔ 'tedin̄ki naabm ken tɔɔlin̄ naan̄ ki, k'ɓeerin̄ki ɔ k'sook-in̄ki. ²⁹ *Deere*, ɓere, Raa naajege se, naan̄ aan̄ gɔɔ poodo. ɔ jeegen ted̄ nakgen tɔɔlin̄ naan̄ ki ey se, naan̄ ɔsden naata. §

13

King ken tɔɔl *Raa ki

¹ Daayum 'jeki naapa aan̄ gɔɔ genaage. ² Mertge se ɔkdeki jiga, ɔɲten kɔɲdeki. Taa jee mɛtinge se mertgen naade lee dɔɔd̄ ɔkden se gɔɲn mɛtinge naade lɛ dɔɔd̄ ɔk *kɔɲn Raage nabo naade jeelden eyo. ³ 'Saapki do jeege tun maakɲ dangay ki aan̄ gɔɔ naase kic ɓo k'tɔksenga maakɲ dangay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɔde, taa dubar ken k'dabarɔde naade se aan̄ gɔɔ k'dabarse naase kici.

⁴ Taar ken Raa taad̄ ro tɔkɲ naap ki se ɔɲ jeege paac tookɲ do ki. Mend ute gaabin̄ se ɔɲten keesn̄ gaabm kuuy ɔ gaabm ute mendin̄ kic ɓo ɔɲten keesn̄ mend kuuy. Taa jee ken ɛs naapa rɛɲ rɛɲ ute jee ken ɛs mend jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden̄ kɔɲɲ ɓɔɔɔ dode ki. ⁵ ɔɲten 'kɔɲnki maakse ɓo gen̄ je gurs sum, num ɔɲ maakse raapo do nakge tun ken naase ɔkki. Taa Raa deek̄ ɔ:

Maam se m'ai kɔɲ eyo ɔ m'ai baati eyo.*

⁶ Ute taargen Raa taad̄ se, naajege j'aki kɔɲ ɓeer ey sum, num j'aki kɔɲ deekɲ j'ɔki:

§ 12:29 Aak Dt 4.24. * 13:5 Aak JɔS 1.5.

Meljege se naan̄ bo debm naakuma, maam m'beer dim ki eyo.

Debkilimi se tap bo am tēdn̄ dī kaca?†

⁷ Saapki tu do jeesege tun naanse ki ken lee tōadseno ḡ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingde ken bini naade ooy maak ki ḡ uunki bōlōtn̄ ken naade aalo maakde do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se ting gōōn̄ ki. Terko, jaaki ḡ gen daayum daayum naan̄ 'kōn̄ terl̄ kuuy eyo. ⁹ Ōndki kōndō, ḡnte kōn̄ki jeege asen derle ute napar dooygen kuuy ken teec gen naajege ey se. Bēeki se ken tōog maakn̄ debkilimi se, bēe Raa, ey num do dōobm ken taad taar kōsge se eyo. Taa dōobgen taad taa kōsge se jee ken inḡ do dōobm ken ese se, ḡ tēdfeno te nakn̄ bēe eyo.

¹⁰ Naajege se j'ōkki gōtn̄ tēdn̄ *serke Raa ki, nabo Yaudgen ken lee tēd̄ naaba maakn̄ *kōrōr Raa ki se ḡ dōobm gen kōsn̄ kōsgen j'ōmbin̄ do gōt ken k'lee k'tēdn̄ serke se eyo. ¹¹ Taa maalgēn̄ ken *magal debm tēdn̄ serke Raa ki tōalde jaay moosin̄ uun̄ ḡaan̄ maakn̄ *Bee Raa ki gōtn̄ ken *salal cir paac paac gen tōal̄ *kusin̄ jeege se ḡ maalgēn̄ ese se k'dirin̄ k'teecdēn̄ naatn̄ maakn̄ gēger ki ḡ k'ḡaa k'tōōcde naata‡. ¹² Taa naan̄ se bo gen tugn̄ ḡaapm jeege ute moosn̄ naan̄ malin̄ se, Isa kic j'ōōdki teecn̄sin̄ naatn̄ maakn̄ gēger ki ḡ k'dabarina. ¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn̄ maakn̄ gēger ki se ḡ k'ḡaa k'j'ōn̄ki Isa. ḡ k'took k'j'ēndki maakn̄ sōkōn̄ ki aan̄ gōō naan̄a. ¹⁴ Taa naajege se, do naan̄ ki ara se, j'ōkki gēger ken ting gen daayum eyo; num naajege k'jeki gēger ken utu 'tēdn̄ naan̄ ki se. ¹⁵ Bin num ute dōobm Isa se, daayum k'tōōmki Raa. Kēse aan̄ gōō serkn̄ naajege k'j'ēdīn̄ki naan̄ ki. Serkn̄ se je taadn̄ ute taargen ken naajege k'lee k'tōōmki Raa§. ¹⁶ Ōnten 'dirigki gen tēdn̄ bēe ute naapa ḡ gen niḡn̄

† 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27. § 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

nakgen naase okki ute naapa taa kесе bo dool serkы ken tool Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookdeki taardege oо 'sookdeki, taa naade bo jee ken lee aaksen dose ki oо do naabde ki se, Raa utu baa toond metde. Anum 'took uundeki taarde, bin jaay naade tedn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naay ki нэр нэр oо asen koн noog eyo.

¹⁸ 'Tondki metn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ok taar dim eyo, taa naaje se k'je bo do nakge tu paac k'tedn nakы ken bee. ¹⁹ Maam m'tond metse oо ken tap ki se m'je aki toond metn Raa am koond doobo m'naar terl gotse ki yokodо.

Debm raay maktubm ara se, taad tool taarina oо tedden toose

²⁰ Raa debm kedn lapia jeege tu se, naay bo debm duro Meljege Isa daan yoge tu oо tedn tedga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosn se bo naay *dookjekiga ute Raa gen daayum. ²¹ On Raa se asen tedn anki kaasn gen tedn nakgen bee paac taa aki tedn nakы ken naay maakin jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, on Raa 'tedn maakjege tu nakы ken an tool naay ki. Bee ki se on jeege paac *'nookы Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

²² Genaamge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raansesin se aayki kaamse do ki oо serkin ki oо maktubm ken maam m'raay m'olsesin se le, jerl eyo. ²³ 'Jeelki, genaajege Timote se j'odnoga naatn maakы dangay ki. Ken naay aan onyunga yokod num, j'asen baa kaakы tele. ²⁴ 'Tedki toose jeege tun paac naansege tu oо 'tedki toose jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naay Itali ki tedsen toose kici.

²⁵ On Raa asen tedn been paacki.

Kitapm ken Raa doko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

